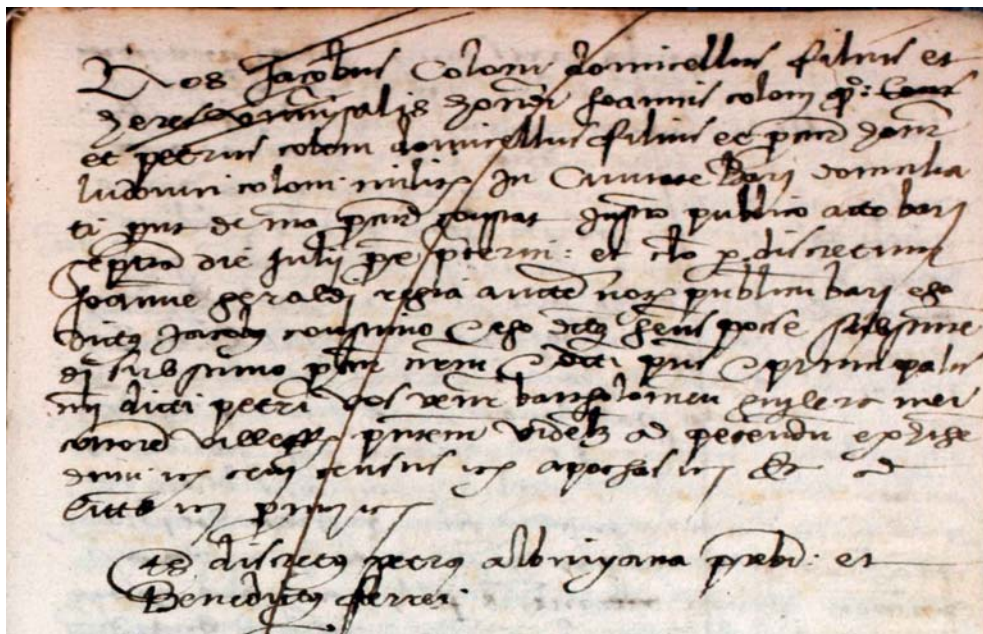

Centre d'estudis colombins

Atorgament de poders de data 2 d'agost de 1484 en el qual consta que Joan Colom Bertran havia mort

Òmnium Cultural **37**

Butlletí del Centre d'Estudis Colombins
Any XII / Núm. 37 / abril 2006 / Preu: 2 euros

BUTLLETÍ DEL CENTRE

D'ESTUDIS COLOMBINS

ANY XIII / Núm. 37, abril 2006

Director: Joaquim Arenas i Sampera

Secretaria de redacció:

Jaume Cañadas

Editor: Òmnium Cultural

Imprimeix: Casa Boada. Carrer Comtal,

26. 08002-Barcelona

Dipòsit Legal: B- 16689/95

NOTA

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors no ha de coincidir necessàriament amb els principis que regeixen l'Associació.

S'autoritza la reproducció, parcial o total, dels articles publicats en aquest butlletí, sempre que s'hi faci constar la procedència. Agrairíem que se'ns fes arribar un exemplar de les publicacions on els nostres treballs hagin estat reproduïts o esmentats o fins i tot una fotocòpia que identifiqui la publicació i la data d'edició.

Sumari

Editorial

Vida del Centre

Tribuna

- **Redescubriero a Colón.** Article de la senyora Rosa M. Bosch publicat el dia 10 de març de 2006 al diari La Vanguardia.

Articles

- **1484: Joan Colom i Bertran, quondam.** Per Antoni Soler i Parellada.
- **Bilbeny, entre la fantasia i la desinformació.** Per Francesc Albardaner i Llorens.
- **El Cristòfol Colom d'en Jordi Bilbeny, una teoria més que impossible.** Per Joan Verdera.
- **Colom: Príncep de Catalunya.** Per Ernest Vallhonrat i Llurba.
- **Fra Bernat Boïl. Interrogants i respostes.** Per Josep Maria Prunés, O.M.

Bibliografia

- **Cristòfor Colom de Calvi.** Per Francesc Albardaner.

Editorial

Colom, entre la història i la fabulació

És bo no oblidar els clàssics, més i quan els fets històrics són objecte d'estudi pregon i de tergiversació alhora. Dos corrents que es presenten avui dia a casa nostra i, que malgrat llur posicionament diferenciat, malden pel mateix objectiu, demostrar la naturalesa catalana de Colom. Ho va escriure Marc Tul·li Ciceró : *La historia és testimoni del temps, llum de la veritat, vida de la memòria, mestra de la vida i reflex de l'antiguitat* “.

En l'escaient del V centenari de la mort de Cristòfol Colom, hom pot comprovar com ha crescut la consciència sobre la catalanitat del Descobridor entre la població catalana. Parlar d'aquest fet davant de certs historiadors i del que s'ha anomenat la societat civil, només deu anys enrera, suposava encarar-se a una crítica dura, a una ironia burleta en el millor dels casos. Sortosament l'escenari ha canviat en sentit positiu. Un Colom català genera, hores d'ara, simpatia, genera interès, aporta voluntat d'informació i àdhuc foment de l'autoestima. Tot plegat un fet ben positiu.

Aquesta nova percepció social, que no creiem exagerar gens ni mica en la seva estimació, ha de reflectir-se com un fruit de la ciència i la recerca basades en *el testimoni del temps* i en la *llum de la veritat*, com deia Ciceró.

La popularitat que pugui obtenir la catalanitat de Colom i l'audiència que pugui assolir, en àmbits socials o institucionals, s'ha de fonamentar en fets demostrables, perquè el fet històric no és bo que aconseguixi difusió i acceptació a qualsevol preu i, sí en canvi, és de rigor ineludible presentar els fets constatables i treure'n les conclusions.

Hi pot haver moltes teories sobre les efemèrides que han passat, però una cosa són les teories i les altres les tesis. Aquestes són les que avalen la veracitat del fet històric perquè per ser dignes d'aquest nom no poden marginar el mètode científic que les ha de sustentar.

Tenim la sensació que, des de certs sectors interessats en la demostració de la catalanitat de Colom, hi ha més fabulació que veritat històrica. Cal reconèixer que aquesta fabulació és rendible. Que va bé i que s'estengui com una brama a favor dels seus impulsors.

Amb tot, el benefici a favor de la vera naturalesa de Colom que hom en pugui treure no pot ser en cap cas positiu. Allò que voldríem que fos, no és sempre, i en tota circumstància ben poc sovint, allò que en realitat ha esdevingut. A vegades la falsedat és el que hom vol sentir, el que pot plaure a la multitud. Però la ciència històrica ha d'evitar totalment aquests viarans escabrosos, el resultat dels quals poden desprestigiar la mateixa causa que els indueix.

Aquestes reflexions les fem arran de l'activitat que ha desenvolupat la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya sobre la figura de Cristòfor Colom i la lectura atenta del llibre *Colom, príncep de Catalunya* del qual és autor el senyor Jordi Bilbeny, antic soci del nostre Centre.

Tant de bo les seves asseveracions i preteses innovacions sobre Colom i la Descoberta es corresponguessin amb la realitat històrica. En el llibre hi ha mil i una suggerències, que no passen d'ésser això: suggeriments, intuïcions que cal, això sí,

escoltar, no creure, però mai, si les argumentacions de la Fundació suara esmentada i les adduïdes en majoria en l'esmentat llibre, no poden ser argumentades amb la solidesa que cal. Senzillament, entre la història i la fabulació ens quedem amb la primera opció.

Joaquim Arenas i Sampera
President.

Vida del Centre

Tertúlies

El dia 13 de desembre el pare Josep Maria Prunés, de l'Orde dels Mínims, especialista en Fra Bernat Boïl, ens va presentar la conferència "Bernat Boïl: interrogants i respostes". L'acte va tenir lloc a la sala d'actes del Centre Comarcal Lleidatà, el qual ens va cedir gentilment les seves instal·lacions. En aquest Butlletí hi trobareu la seva conferència.

El dia 26 de gener, dins dels actes que Òmnium Cultural organitza com els "dijous de l'Òmnium", va ser el nostre consoci Francesc Albardaner qui, amb el títol: "Actualitat de les contradiccions del català Cristòfor Colom: Castella versus Catalunya", va presentar l'estat actual de la qüestió colombina.

El dia 13 de març, a la sala d'actes d'Òmnium, el senyor Manuel Bestratén, consoci tortosí del centre, ens va presentar el seu treball amb la conferència "Noves línies d'investigació sobre la nacionalitat catalana del descobridor d'Amèrica". Podreu llegir-ne el contingut en un proper número Monogràfic

Simposi internacional Eivissa 2006

Els dies 10, 11 i 12 d'abril es va fer a la sala d'actes del Centre de la Universitat de les Illes Balears, el Simposi Internacional Eivissa 2006 amb el títol "*La llengua materna de Cristòfol Colom*". Cal indicar

que hi participaran diversos membres del Centre d'Estudis Colombins. En un proper Butlletí us farem un ampli resum de les ponències que s'hi ha dictat. L'ànima de l'organització d'aquest Simposi ha estat el nostre consoci eivissenc Joan Verdera.

SIMPOSIO INTERNACIONAL IBIZA 2006
"La lengua materna de Cristóbal Colón"
Salón de actos del Centre de la Universitat de les Illes Balears (UIB), carrer de Bes, 9 - Eivissa
10, 11 y 12 de abril de 2006

ORGANITZA:
Consell Insular d'Eivissa i Formentera, Departament de Cultura

HI COL·LABOREN:
Centre d'Estudis Colombins
Ajuntament de Sant Antoni de Portmany
Universitat de les Illes Balears

Programa

"La lengua materna de Cristóbal Colón"

Lunes 10 de abril

16.30 h Recepción y entrega documentación

17.00 h Inauguración del Simposio
Discursos institucionales

Mesa presidida por Don Pere Vilàs Gil, investigador.

- Dr. César Hernández Alonso (Universidad de Valladolid)
Ponencia: *La lengua de Colón, reflejo de una vida*
- Dr. Josep Garrido i Valls (Paleógrafo-Historiador, Alicante)
Ponencia: *L'escritura de Colom*
- Prof. Antoni Ferrer Abáruza (Eivissa)
Comunicación: *Els Colom d'Eivissa, segles XIV - XVI*

Martes 11 de abril

16.30 h

Mesa presidida por Don Joan Prats Bonet, arquitecto e investigador.

- Dr. Luciano Fornisano (Universidad de Bolonia, Italia)
Ponencia: *Ramón Menéndez Pidal y la lengua de Cristóbal Colón*
- Prof. Ernest Vallhonrat i Llorba (Centre d'Estudis Colombins, Tarragona)
Comunicación: *Palabras catalanas en los escritos de Colón*
- Dr. Lluís de Vzaguire y Maura (Universitat Pompeu Fabra, Barcelona)
Aproximació lexicomètrica a les interferències de fase fonològica en els escrits autògrafs de Cristòfol Colom
La ponencia será presentada por el Prof. Jordi Mari i Salvador, del "Centre d'Estudis Colombins" de Barcelona
- Dr. Marià Torres Torres, Prof. Institut Quartó de Portmany Sant Antoni de Portmany, Eivissa)
Comunicación: *Consideracions a l'entorn de la tesi de Cristòfol Colom catalanoparlant de Nito Verdera*

Miércoles 12 abril

16.30 h

Mesa presidida por Don Vicente Valero Marí, poeta y filólogo.

- Nito Verdera: (Diplomado en Ciencias del Mar, periodista, Centre d'Estudis Colombins de Barcelona, Eivissa)
Ponencia: *Léxico náutico y toponímico catalán en los escritos de Cristóbal Colón*
- Prof. Pere Català i Roca (Centre d'Estudis Colombins, Barcelona)
Comunicación: *Entorn de "Brazas", "Hecho cabeza" i "lan face"*
- Dra. Estelle Irizarry: (Georgetown University, Washington, D.C.)
Ponencia: *Los poemas de Colón: vínculos con su origen y religión*

20.00 h Conclusiones (mesa redonda)
y entrega de Diplomas de participación y asistencia.

Agenda propers actes

16 de maig de 2006:

El proper dia 16 de maig de 2006 el nostre consoci, senyor Francesc Albardaner, donarà una conferència al Museu d'Història de Catalunya amb el títol: "Cristòfor Colom, català? Estat actual de la qüestió i proves genètiques d'ADN". L'acte se celebrarà a dos quarts de vuit del vespre a l'Auditori del Museu (Pl. de Pau Vila, 3 (Palau de Mar) 08003 Barcelona.

20 de maig de 2006:

Ve Centenari de la mort de Cristòfor Colom.

Amb motiu de l'efemèride de la celebració del Ve Centenari de la mort de Cristòfor Colom, el proper dia 20 de maig de 2006, el Centre d'Estudis Colombins, conjuntament amb el Museu Marítim de Barcelona organitzaran un acte commemoratiu solemne a les dependències de l'esmentat Museu.

L'acte, que s'iniciarà a les 12.00 hores, consistirà en una conferència magistral a càrrec del Dr. Lluís de Yzaguirre i Maura, de la Universitat Pompeu Fabra, de Barcelona, amb el títol: "*Aproximació lexicomètrica a les interferències de base fonològica en els escrits autògrafs de Cristòfor Colom*". La conferència anirà precedida per diversos parlaments de les autoritats presents.

En finalitzar l'acte tots els socis i simpatitzants presents del Centre d'Estudis Colombins procediran a fer una ofrena floral al peu del monument a Cristòfor Colom.

Comptem amb la vostra presència!

Tribuna

Redescubriendo a Colón

ROSA M. BOSCH.

La Vanguardia

Divendres, 10 de març de 2006

A poco más de dos meses de que Valladolid celebre el quinto centenario de la muerte del descubridor de América y cuando se está pendiente de conocer los resultados del posible origen catalán del navegante – basados en una exhaustiva investigación genética–, ayer se presentó el libro *Cristòfor Colom. Príncep de Catalunya* (Editorial Proa), de Jordi Bilbeny. El autor sostiene que Colón pertenecía a una familia de la nobleza barcelonesa, que su nombre real era Joan Colom Bertran, hermano de Francesc, presidente de la Generalitat, y que arribó a América ya anciano, a los 78 años, y no a los poco más de 40 tal como sostiene la historia oficial.

Las tesis de Bilbeny, que lleva gestando desde hace unos 18 años, son bien conocidas, y también muy cuestionadas, por los círculos dedicados a la investigación de la catalanidad del navegante. Ayer, desde el Centre d'Estudis Colombins de Barcelona se apresuraron a rechazar de plano esta versión. Cuando empieza a llegar a las librerías el libro, ya ha saltado la polémica. "Creemos que es imposible que Joan Colom Bertran fuese el descubridor; según nuestros archivos, murió antes del año 1488, bastante antes del descubrimiento", manifestó ayer el vicepresidente del Centre d'Estudis Colombins, Francesc Albardaner, que también ha sido el responsable de practicar las pruebas de ADN a los Colom de Catalunya, Valencia, Baleares y del Rosellón francés. Precisamente, el responsable del estudio que sigue el rastro genético de los Colom, José Antonio Lorente, director del Laboratorio de Identificación Genética de la Universidad de Granada, confirmó a *La Vanguardia* que ya se han analizado las 250 muestras de ADN de los Colom y que ahora se está pendiente de recibir las de los Colombo de Génova,

donde la historia más aceptada sitúa el nacimiento del navegante.

Bilbeny, autor de otros libros sobre la misma temática, como *La descubierta catalana d'Amèrica* o *Totes les preguntes sobre Cristòfor Colom*, traza la figura del descubridor como “un noble vinculado a la realeza, muy culto, perteneciente a una familia muy importante de diputados, militares, secretarios reales, obispos...”. Un perfil muy distinto del del lanero genovés. El aspecto más polémico de su teoría es que Joan Colom, nacido en 1414, tendría 78 años en 1492, una edad muy avanzada para capitanear la expedición del descubrimiento pero que, además, según el Centre de Estudis Colombins, en esa fecha ya habría muerto. Lo que sí es plausible, a juicio de Albardaner, es que “el descubridor fuera uno de los hijos o de los sobrinos de Joan Colom”. Albardaner lamentó que teorías de este tipo “no hacen sino desprestigiar las investigaciones”. La investigación genética dirigida por Lorente, cuyos resultados está previsto que se presenten el próximo mes de mayo, podrían arrojar luz sobre la catalanidad de Colón/Colom.

Bilbeny estuvo ayer arropado, en la presentación de su libro, por Jaume Sobrequés, director del Museu d'Història de Catalunya, y por Isidor Cònsul, director de Edicions Proa. Sobrequés elogió el trabajo de Bilbeny e hizo un llamamiento para que el mundo académico considere “los estudios científicos de Bilbeny”. “El mundo académico está anclado en el pasado; hay sospechas históricas que comienzan a ser certezas de que esto de la catalanidad de Colom no es una frivolidad de diletantes”, añadió Sobrequés.

El historiador peruano Luis Ulloa ya publicó un libro, en 1927, profundizando en la ascendencia catalana del navegante. Para Ulloa, el descubridor de América fue un rebelde insumiso contra Juan II en la guerra civil. Para evitar posteriores represalias ocultaría su origen.

Oferim, a continuació, la resposta que el Sr. Jordi Bilbeny va fer en referència a aquest article en la pàgina WEB de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya.

JORDI BILBENY RESPON AL CENTRE D'ESTUDIS COLOMBINS

A ran de les declaracions fetes pel Centre d'Estudis Colombins a la periodista Rosa Maria Bosch de *La Vanguardia* (10-III-2006), sobre l'aparició del meu últim llibre, *Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya*, editat aquest mes de març per l'Editorial Proa, voldria declarar públicament que el Centre d'Estudis Colombins és el principal grupuscle de difamació i ultratge de la meva persona i de la meva recerca. N'he agut de sortir per cames. No crec que la veritat els importi una merda. El que els interessa és tan sols el protagonisme i sortir a la foto, sempre i quan a Madrid no s'enfadi ningú. Això explica perquè quan algú d'ells diu, sense cap mena de proves que en Colom és eivissenc, no passi re. Que quan algú altre di, que és de Tortosa, sense presentar cap document, no passi re. Que quan algú més afirmi que és de l'Alguer, sense cap mena de ressort documental, no passi re. Que quan algú altre afirmi que era el fill d'un clergue gironí, sense cap mena d'aval documental, no passi absolutament re de re. Però que quan algú com jo diu qui és i escriu quatre llibres per provar-ho, llavors tots es congrien en contra meva i arriben a afirmar que la meva recerca és un desprestigi per a l'esclariment del misteri.

Segons ells En Joan Colom era ja mort, abans del 1492, perquè diuen que tenen un document que així ho exposa. Des de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya els hem demanat el document diverses vegades i no hi ha agut manera que es dignessin a trametre'n ni una còpia.

No cal dir que aquest document no existeix. Perquè, a més a més, i per contra, disposem d'un parell de documents que el fan viu després de 1488! Llavors, si és viu després de 1488 i ells no hi ha manera que puguin demostrar documentalment que sigui mort, és que, com de costum, es tracta d'una nova

difamació contra la meva persona i la meva obra.

Finalment, segons ells, no saben qui és En Colom i, de les declaracions fetes a *La Vanguardia*, pel seu Vice-president Francesc Albardaner, resta evident que era plausible que "el Descobridor fos un dels fills o nebots d'en Joan Colom". És a dir, ras i curt: no saben ni remotament qui és En Colom. En conseqüència, caldria que ens preguntéssim com una entitat pot defensar la catalanitat d'algú que no saben ni qui és ni si ha existit. A mi, ni se m'acudiria fer una cosa semblant! Però ells ho fan de la manera més natural, sense cap mena de rubor ni de vergonya aliena. I *La Vanguardia* ho publica com si es tractés d'un criteri. La qual cosa, al marge d'una atenció psicològica ens posa novament sobre la pista de la demagògia més vulgar. No. En Joan Colom de Barcelona no és mort al 1488. És el Joan Colom que es troba a Portugal a les ordres d'Alfons V i de Joan II, on també se l'anomena Joan; és el Johannes Kolonus que va a Groenlàndia; és el Joahannes que rubrica els documents del Descobridor, és el Joan Colom del document Borromei, és el Jean Colom que apareix a la Cort de França, és el Joan-Baptista del simbolisme colombí. És el Joan Colom que té un fill hereu dit Jaume Colom i un germà dit Jaume Colom, pertanyent a l'Església. És el Joan Colom casat amb la Margarida d'Alòs i que per això un cronista exposa que l'illa Margarita es deia així per la dona del Descobridor. És el Joan Colom que té un germà dit Lluís Colom, tal com exposa el Sínode de Santo Domingo de darreries del segle XVII, en què consta que han celebrat aquella trobada a la catedral on són enterrats els ossos de l'almirall Cristòfor Colom i del seu germà Lluís. És el Joan Colom que fa de capità a les ordres del Rei Renat d'Anjou, tal com afirma igualment el Descobridor. És el Joan Colom Bertran que té les mateixes armes d'un Colom i de la banda dels Bertran al seu escut, com té igualment el Descobridor. És el Joan que té un sogre que es diu Pere de Coïmbra i un cunyat que es diu Pere d'Alòs, tal com el Descobridor tenia un sogre dit Pere i un cunyat que també s'ho deia.

No. En Joan Colom no és mort al 1488. Simplement, com que aquesta colla de

desinformatos i difamadors del Centre d'Estudis Colombins, s'han cregut la història oficial, i tan sols han llegit quatre llibres per intentar esbrinar alguna cosa, no han pogut veure que el Descobridor no era un home d'entre 60 i 70 anys, en el moment de la seva mort, tal com asseguren la major part dels cronistes, sinó que en tenia una norantena, si hi podíem llucar més enllà dels retocs dels censors.

I aquí s'han quedat: mentint i difamant. El lloc que la història els reserva és el de la ignorància perpètua i de la difamació sostinguda a peu i a cavall. I és que la ignorància no s'improvisa. Cal una gran perseverança de ceguesa, rancúnia, enveja, ganduleria, covardia i orgull per afirmar que el Descobridor era mort abans de descobrir Amèrica i defensar un Colom, per altra banda, que no saben ni qui és ni si va tenir una existència real.

Per acabar, deixeu-me que us comuniqui que tot el tema de la data de naixement i mort d'En Colom el podeu trobar resolt en un meu article intitulat "La data de naixement d'En Cristòfor Colom", que hi ha penjat al web de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya .

Articles

1484: JOAN COLOM I BERTRAN, “quondam”.

Per Antoni Soler i Parellada

Arran de la meua tasca de recerca de dades sobre la família dels Colom de Cardona-Barcelona, he localitzat diferents documents que demostren, de manera fefaent i irrefutable, que el cavaller Joan Colom Bertran ja era mort abans de l'any 1492.

Així doncs, el senyor Enric Mitjana de las Doblas, va cometre una errada en identificar-lo amb el descobridor d'Amèrica. No és aquesta l'única errada que conté el seu treball inèdit sobre la catalanitat de Cristòfol Colom, tal i com les recerques dels diferents investigadors del Centre d'Estudis Colombins han anat posant de manifest al llarg dels darrers quinze anys.

És per això que s'equivoquen aquells com ara el senyor Jordi Bilbeny que, sense contrastar-ho documentalment pel seu propi compte, donen a les afirmacions del senyor Mitjana de las Doblas el valor de dogmes de fe. No ens enganyem, pel que fa a Cristòfol Colom i al descobriment d'Amèrica no hi han veritats revelades, ans tot el contrari, un munt d'incerteses i de qüestions encara pendents d'una resposta definitiva.

El document que reproduïm a la portada del present butlletí fou atorgat davant de notari públic el dia dos d'agost de 1484 i, en ell, el donzell Jaume Colom Alòs -que el senyor Jordi Bilbeny identifica amb el fill del descobridor i segon Virrei Diego Colón- declara ésser fill i hereu universal del difunt Joan Colom Bertran. No podem arribar a entendre com, essent mort el 1484, mossèn Joan Colom Bertran va poder descobrir res de profit al cap de vuit anys. Seguint, però, amb el document veiem com hi intervenen dos altres membres de la nissaga dels Colom; es tracta de Pere Colom Serra, cosí germà de Jaume Colom Alòs, que declara ésser procurador del seu pare Lluís Colom Bertran que, tal i com es desprèn de la seva data de tonsura, fou el més jove dels quatre

germans Colom Bertran de què ens parla el senyor Pere Català Roca en el seu llibre "Quatre germans Colom el 1462". La identitat de tots i cadascun dels membres de la família Colom que intervenen en aquest document no presenta cap mena de dubte, entre d'altres coses per què documents donats a conèixer per investigadors com ara els senyors Ricard Carreres i Valls i el mateix Enric Mitjana de las Doblas, els han ubicat amb prou claredat al bell mig de l'arbre genealògic d'aquesta egrègia nissaga catalana.

Així doncs, el venerable Joan Colom Bertran no fou el descobridor i, per tant, la qüestió de la veritable personalitat d'aquest resta pendent -ai las!!- encara avui dia, cinc-cents anys després de la seva mort, d'una resposta definitiva.

Transcripció del document

Die lune secunda mensis augusti anno predicto [1484]

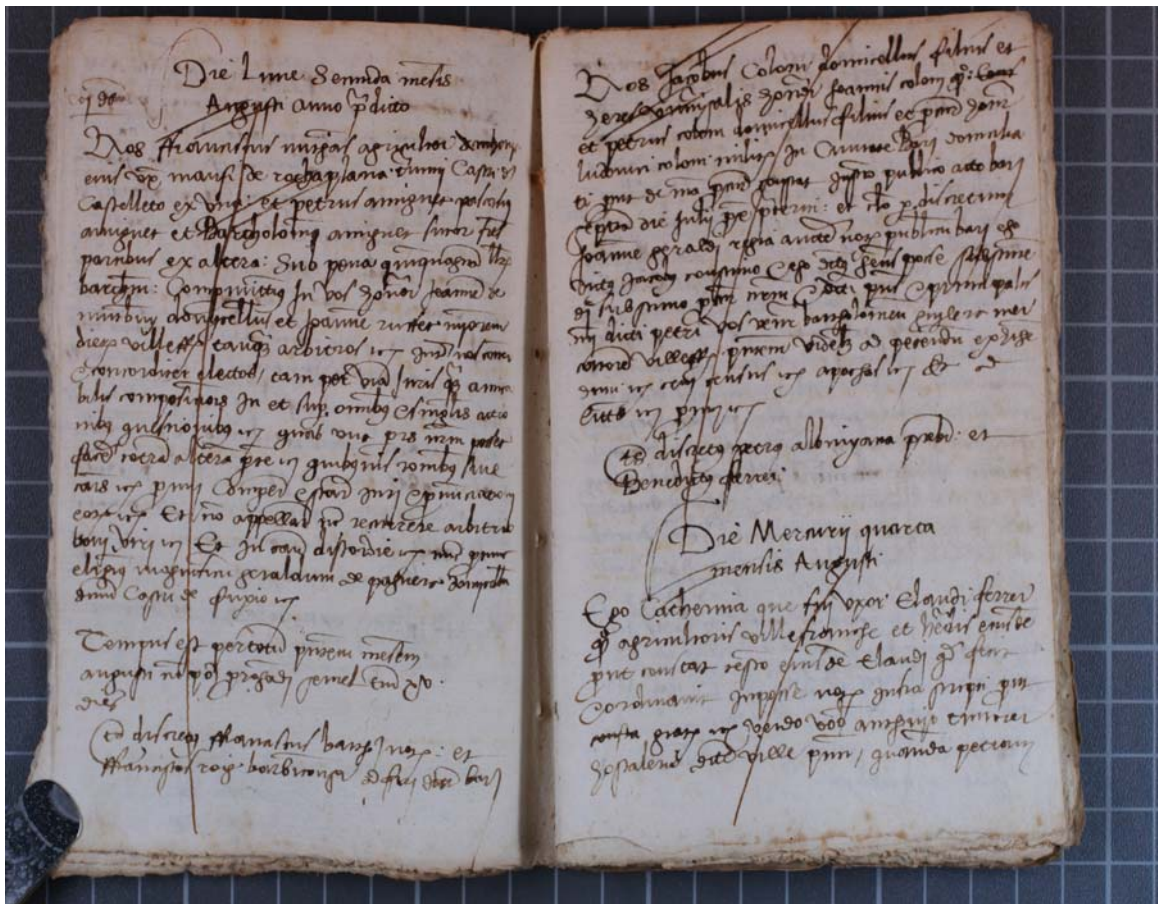
Nos Jacobus Colom domicellus filius et heres universalis honorabilis Joannis Colom quondam et Petrus Colom domicellus filius et procuratorem honorabilis Ludovici Colom militis in civitate Barchinone domiciliati prout de mea procuracione constat instrumento publico acto Barchinone septima die julii proxime preteriti et clauso per discretum Joannem Geraldii regia auctoritate notarii publicum Barchinone; Ego dictus Jacobus constituo et ego dictus [Petrus] generalis posse substituendi substituo procuratorem nostrum et dicti patris et principalis mei dicti Petri vobis venerabilis Bartholomeum Guilera mercatorem Villefranche Penitensis videlicet ad petendum exigendum etc census etc apochas etc Et ad lites promi etc Testis discretus Petrus Albinyana presbiter et Benedictus Ferrer

Regest:

Dilluns, 2 d'agost de l'any esmentat [1484]

Jaume Colom, donzell, fill i hereu universal de l'honorable Joan Colom, difunt, i Pere Colom, donzell, fill i procurador de l'honorable Lluís Colom, cavaller domiciliat a la ciutat de Barcelona, tal i com consta per acte públic clos pel discret Joan Guerau notari públic de la ciutat de Barcelona per autoritat reial, nomenen procurador substitut el venerable Bartomeu Guilera,

mercader de Vilafranca del Penedès, per tal que en nom seu i de Lluís Colom pugui demanar, exigir i rebre qualsevol quantitat de diners, robes, mercaderies, pensions de censals, etc que se'ls hi degui per qualsevulla persona o pesones, així com per tal que els pugui representar en judici o judicis que qualsevulla persona o persones pugui incoar contra ells.

BILBENY, ENTRE LA FANTASIA I LA DESINFORMACIÓ

Per Francesc Albardaner i Llorens

Ens dol haver d'arribar a escriure aquest article en defensa pròpia, en defensa del Centre d'Estudis Colombins de Barcelona. Ens dol haver de perdre un temps preciós, que voldríem destinar a la recerca i a l'estudi, per defensar les nostres veritats davant de les calúmnies i falsedats que difon el nostre exconsoci i mediàtic escriptor el Sr. Jordi Alzina Bilbeny (Arenys de Mar, 1961), conegut com a Jordi Bilbeny. I ens dol que les falòrnies generosament difoses per en Bilbeny donin municions dialèctiques a dojo als enemics de la teoria de la catalanitat de Cristòfor Colom per aniquilar el treball de Lluís Ulloa i Cisneros, pare i mestre científic per a tots els socis del nostre Centre d'Estudis Colombins.

LA ROBA BRUTA ES RENTA A CASA.

Ja fa molts anys, més de deu, que es va anar congriant un enfrontament entre dos grups de socis del nostre centre entorn de la defensa o negació rotunda de la teoria de la Sra. Teresa Baqué i Estalella que deia que la primera expedició al Nou Món salpà del "port" de Pals d'Empordà i no de Palos de la Frontera, a prop de Huelva. Al nostre parer, les raons a favor eren tan febles, per no dir imaginàries, i les raons en contra eren tan sòlides, que la majoria dels nostres consocis varen decidir no recolzar aquesta hipòtesis i negar-la per infundada i inversemblant. Això no va impedir que un nou consoci, el Sr. Bilbeny, fes seva aquesta teoria, com quasi bé totes les posteriors enunciades per la Sra. Teresa Baqué i divulgades pel Sr. Bilbeny, fins aconseguir organitzar diverses jornades a Pals d'Empordà amb la col·laboració de l'ajuntament d'aquesta vila. Vaig ser convidat a la primera d'aquestes jornades on vaig exposar les raons contràries a aquesta hipòtesis, actitud que ja va ser contestada de manera airada a la revista "Terra Rubra", publicada pels amics de Tarroja de Segarra. El tàndem Baqué-Bilbeny va començar a deixar clar que les seves veritats absolutes no admetien cap mena de rèplica, per raonada que fos.

En base al proverbi català: "La roba bruta es renta a casa", la Junta Directiva del nostre Centre va decidir no fer públiques les fortes dissidències internes respecte a aquest tema i d'altres que varen continuar afegint llenya al foc, en la confiança de que el temps i la raó s'acabarien obrint pas i avortarien una divisió fratricida que podria anorrear el dèbil reconeixement públic i del món acadèmic de la possible bondat i encert de la teoria d'Ulloa. Es recomanava discreció i prudència i, sobretot, seguir la norma de que, quan una hipòtesis es demostrés falsa, aquesta fos arraconada per sempre més. El Centre d'Estudis Colombins es declara com una associació de caràcter científic i no pot tolerar la difusió de teories demostradament errònies. Però aquest capteniment sembla que no ven.

DE L'EMBOLICA QUE FA FORT AL CIRC MEDIÀTIC

Tal i com deia Goebbels, ministre de propaganda de Hitler: "Una mentida repetida moltes vegades, acaba convertint-se en una veritat". Aquest lema, que sembla presidir actualment la capçalera del llit de massa polítics de casa nostra, i del país veí, deu donar molts rèdits electorals i econòmics ja que s'ha estès com una plaga i, certament, guia les passes del Sr. Bilbeny. Vistos els èxits mediàtics de la seva teoria sobre la falsificació de la història, amb la qual hi podem estar d'acord fins a un cert punt, la va complementar amb la teoria de la sortida de Pals, el protagonisme exclusivament català de la primera expedició, la catalanització a marxes forçades de Juan de la Cosa tot identificant-lo amb Giovanni Cossa i la demostració infal·lible de que Colom era català perquè duia barretina!

Amb aquest bagatge científic "incontrovertible" es varen publicar dos llibres que li aportaren al Sr. Bilbeny fama mediàtica i la possibilitat de passar les seves teories a la pantalla gran gràcies al coratge de la productora Sra. Pilar Montoliu. Això de fer aquest salt el va envalentonar a afegir a les teories ja publicades la teoria que identifica al personatge històric de Joan Colom i Bertran com el veritable Cristòfor Colom i a divulgar una nova teoria que negava que Colom s'hagués casat amb

Felipa Moniz de Perestrello, tot afirmant que l'esposa es deia Felipa de Coïmbra o bé Felipa de Portugal i Urgell, neta de Jaume d'Urgell el dissortat. Ambdues noves teories també havien sortit del "think tank" de la Sra. Teresa Baqué i Estalella. A cadascú cal reconèixer-li lo seu.

Com a conseqüència del film es va publicar un llibre intitulat "Totes les preguntes sobre Cristòfor Colom" contestades adientment pel Sr. Bilbeny, que va ser com un esborrany del nou llibre recentment publicat per l'editorial Proa "Cristòfor Colom: Príncep de Catalunya". Aquest nou llibre va ser presentat al Museu d'Història de Catalunya degudament recolzat de forma "activa" pel director del centre, Sr. Jaume Sobrequés i Callicó i pel director de l'editorial, Sr. Isidor Cònsul. Fins aquí "pau i després glòria" com diríem col·loquialment.

ELS FALSARIS ATAQUEN QUAN SÓN DESENMASCARATS

La presentació del llibre del Sr. Jordi Alzina Bilbeny va tenir lloc el dia 9 de març de 2006, dijous, i hi va assistir la periodista de La Vanguardia, Sra. Rosa Ma. Bosch, que ha estat seguint els treballs del Centre d'Estudis Colombins sobre la recollida de mostres de saliva a 250 homes Colom dels Països Catalans, que hem efectuat en col·laboració amb el Dr. José Antonio Lorente Acosta de la Facultat de Medicina de la Universitat de Granada. Al acabar la presentació ens va trucar per preguntar la nostra opinió sobre el llibre. Nosaltres, que no l'havíem llegit, li vàrem demanar el contingut, mal fos per l'índex, i vàrem comprovar que el nou llibre era pràcticament l'argument de la pel·lícula reconvertit en un pseudo-assaig històric. Només vàrem poder-li comentar que, al nostre parer, la identificació de Joan Colom i Bertran com a Cristòfor Colom era una idea forassenyada de bell antuvi, ja que disposem en el nostre arxiu de dos documents que demostren que Joan Colom i Bertran va morir abans de l'any 1488 l'un i abans de l'any 1484 l'altre i, per tant, un mort no podia haver descobert el Nou Món. També li vàrem fer avinent que Joan Colom i Bertran va néixer al voltant de l'any 1415 i que, per tant, tampoc no hagués pogut descobrir Amèrica als 77 o 78 anys, i era molt

improbable que hagués pogut viure fins als 91 anys l'any 1506, any de la seva mort. Fet de totes maneres impossible perquè va morir l'any 1483, o abans.

Aquesta idea de l'identificació de Joan Colom i Bertran amb Cristòfor Colom no és nova. Ja la va proposar el Sr. Ricard Carreras i Valls l'any 1931 i ja corria pel cap de la Sra. Teresa Baqué fa més de 14 anys. Malgrat les nostres raons contràries, tot defensant que, si Colom era membre d'aquesta família, ho era de la generació posterior a la de Joan Colom i Bertran, ni la Sra. Baqué ni en Bilbeny ens feren mai el menor cas.

Tot continuant amb l'anàlisi dels fets recents, el dia 10 de març del 2006, La Vanguardia publicava un correcte article que recollia els fets de la presentació del llibre "Colom: Príncep de Catalunya" i la nostra opinió sobre una de les teories que s'exposen en aquest llibre. Adjuntem en aquest Butlletí del Centre d'Estudis Colombins el text íntegre d'aquest article, per tal de que el lector pugui jutjar per sí sòl. Però el nostre criteri radicalment contrari a les tesis exposades pel Sr. Alzina Bilbeny el va contrariar molt i ràpidament va descarregar la seva ira en un apartat de la seva web, i dels seus acòlits, que és intitulat: "Jordi Bilbeny respon al Centre d'Estudis Colombins" (www.histocat.com). No volem entrar a descriure un despropòsit de tan gran magnitud com és la seva resposta, ja que al lector li costaria de creure i, per això, també el publiquem íntegrament en el nostre Butlletí, ja que és una informació que està oberta a tothom en la seva web i, per tant és públic de naturalesa i origen.

PERÒ, ARA JA HEM LLEGIT EL LLIBRE-PAMFLET!

Admirem al Sr. Alzina Bilbeny per la seva capacitat de vendre falòrnies a l'engròs i que el públic lector li compri els seus llibres. Les seves habilitats indubtables haurien de posar-se al servei d'una causa justa i tots li estaríem agraïts. "Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya" és un recull de les fal·làcies més importants divulgades per Bilbeny en els darrers déu anys, ampliadades amb una

pseudo-novetat com és la teoria de que Beatriz Enriquez de Arana, la fins ara considerada segona muller o amant de Colom i mare de Hernando Colón, no va existir mai. L'autor afirma que Beatriz és un invent de la censura castellana per ocultar l'autèntica segona muller del descobridor Felipa de Portugal i d'Urgell! Aquest llibre és un pamflet perquè ataca barroerament la veritat dels fets, la veritat històrica.

Tot fent un resum de les diverses teories que recull el llibre com a veritats inconcuses destaquem les següents:

1 – Joan Colom i Bertran és identificat amb Cristòfor Colom (pàg. 224 entre moltes altres).

2 – Lluís Colom i Bertran és identificat com Bartomeu Colom (pàg.26).

3 – Jaume Colom i Bertran és identificat com Diego Colom (germà i prevere) (pàg. 436).

4 – Jaume Colom i Alòs, fill de Joan, és Diego Colón, segon almirall, fill de Cristòfor (pàg.53).

5 – Felipa Monis de Perestrello és un invent de la censura (pàg. 202).

6 – Beatriz Enriquez de Arana és un altre invent de la censura.

7 – La segona muller de Colom fou Felipa de Coïmbra, neta de Jaume d'Urgell.

8 – Paolo del Pozzo Toscanelli és Jaume Ferrer de Blanes, cosmògraf català de soca-rel (pàg. 350)

9 – Joan Colom i Bertran suplanta a Guillaume de Cazenove Coulon.

10 – Pals d'Empordà substitueix de totes, totes, a Palos de la Frontera.

11 – Fray Juan Pérez passa a ser Joan Pere de la família de juristes de Pals (pàg.95, pàg. 121. etc.) etc. etc.

Només trobem a faltar una de les fal·làcies més elegants d'en Bilbeny quan converteix al florentí Amerigo Vespuccio en el català Aymerich Despuig. L'hauria de recuperar, ja que no desentona gens amb les noves. Hi ha errors que no podem entendre com els repeteix, com per exemple quan diu que Colom signava en català en la forma "Almirant". Només ha de comparar la "t" final de la paraula "Almirant", que diu ell, amb la "te" de la frase de comiat de la mateixa carta, que es pren la molèstia de

reproduir-la, que diu textualment "tu padre que te ama". Què hi fa una lletra "t" sola seguida d'un guionet horitzontal en aquesta curta frase? Doncs vol dir "te". Quina diferència hi veu en Bilbeny amb la lletra final del seu "Almirant" seguida d'un guió horitzontal? Qualsevol paleògraf li explicarà que les dues paraules analitzades acaben en la síl·laba castellana "te" i que, per tant, tot el que arriba a escriure en base al seu "Almirant" és fals de solemnitat.

Tot el llibre és un intercalat de les seves falsedats al voltant de la teoria general d'Ulloa i d'altres fets històrics certs, que manipula i distorsiona fins a crear una gran confusió que, junt amb l'ajuda de la, segons Bilbeny, omnipresent censura castellana, li permet afirmar com a veritat qualsevol cosa per inversemblant que sigui. Certament que una anàlisi exhaustiva d'aquest llibre donaria per fer-ne un altre de gruix igual o superior, tot anant desemmascarant punt per punt, i en cada cas, el camí seguit per en Bilbeny per fer arribar al lector a la conclusió novedosa, i falsa alhora, dels fets que ell postula.

Suposem que el Sr. Isidor Cònsul estaria encantat de publicar aquest nou contrallibre, ja que la seva editorial, Proa, n'hauria aconseguit vendre'n dos en el lloc d'un. No podem deixar de retreure a aquesta editorial l'error de la publicació d'aquest llibre per la veritat històrica, doncs no ens podem creure que creguin de veritat en el lema promocional del llibre que surt en el "banner" de darreres novetats de la plana principal d'aquesta editorial i que amb el més gran atreviment del món diu: "**La història mai explicada, un debat històric ara resol**". Les editorials no tenen un codi deontològic que els prohibeixi dir mentides d'aquest gruix? Una cosa és motivar una controvèrsia entre grups intel·lectuals contraris sobre una matèria científica o literària per motius opinables i una altra cosa ben diferent és difondre mentides a dojo sobre la massa indocumentada de lectors incauts i que, si alhora són nacionalistes catalans, doblement incauts, ja que l'autor els dona el pa que ells volen llegir, malgrat siguin fal·làcies de l'alçada d'un campanar. Suposem que el Sr. Isidor Cònsul està sota la síndrome del "Codi da Vinci" de Dan

Brown, a qui les empreses editorials i els llibreters pensen aixecar monuments a tot al món pels bons rèdits econòmics que han tret de la seva novel·la. Però, Dan Brown no enganya: lo seu és una novel·la. Però Editorial Proa i Bilbeny enganyen, ja que presenten aquest llibre com un assaig històric que, recordem-ho, diuen que “**resol un debat històric**”!

QUAN MOR EL PROTAGONISTA S'ACABA EL FILM

De totes les “mentides podrides”, com dirien els meus fills referint-se a falsedats de solemnitat, d'aquest llibre, només em centraré en la principal. El galant protagonista d'aquest llibre resulta ser el nostre ben conegut personatge Joan Colom i Bertran del casal dels Colom de Barcelona-Cardona del segle XV. La mort sobtada, però rigorosament històrica, que li hem donat nosaltres a aquest home abans del 1484, fa que tot el llibre d'en Bilbeny caigui per la seva base i és per això, perquè en Bilbeny és prou intel·ligent com per comprendre-ho, que s'ha enfadat tant i ens ha atacat a sang i a foc. Dit planerament “li hem desmuntat la barraca” i ens ha acusat de pecats mai comesos per aquest noble i científic Centre d'Estudis Colombins de Barcelona.

A més a més de tota la documentació que ja es coneixia sobre Joan Colom i Bertran, notable cavaller barcelonès, en base a nombrosos llibres i molt especialment, per la seva difusió, el del nostre bon consoci Sr. Pere Català i Roca “Quatre Germans Colom”, vaig tenir personalment el goig de descobrir el registre de la cerimònia de tonsura de dos germans Colom: en Jaume i en Joan.

A la pàgina 185, verso, del registre d'ordenacions del bisbat de Barcelona, en el tom de 1409-1437, corresponent al dia 28 de desembre de l'any 1425, hi surten citats com a nous tonsurats els germans “Jacobus Colom et Johannis Colom, filios venerabilis Jacobi Colom, cives Barchinone”. Altres fills de Jaume Colom també estan registrats: Guillem Colom fou tonsurat el dia 1 març del 1416, Francesc Colom fou tonsurat l'1

de desembre del 1417 i Lluís Colom fou tonsurat el dia 4 de juny del 1435.

Si acceptem el criteri de Mossèn Gabriel Roura, director de l'arxiu capitular de Girona, que diu que els nens eren tonsurats entre els 8 i 12 anys en aquella època, la data més probable de naixement d'aquests cinc germans Colom, fills de Jaume Colom, serien:

1406 Guillem Colom i Bertran
1407 Francesc Colom i Bertran
1415 Jaume i Joan Colom i Bertran
1425 Lluís Colom i Bertran

Totes aquestes dates ja estaven publicades abans de l'any 1993 i, per tant, són de públic coneixement fa ja molts anys. No cal dir que aquest anys de naixement són aproximats amb una possible variació de més o menys 2 anys, segons el criteri suara expressat de mossèn Roura. En base a aquestes dades, si Cristòfor Colom hagués estat realment Joan Colom i Bertran hauria engendrat el seu fill Hernando als 72 anys, hauria descobert el Nou Món als 77 anys i hauria mort als 91 anys. Qualsevol persona sensata ja dubtaria de la possibilitat d'aquesta identificació de Colom amb Joan Colom i Bertran.

A la pàgina 40 del nou llibre, en Bilbeny afirma que “el diputat, ambaixador i capità Joan Colom” tenia 48 anys en esclatar la guerra. Com que suposem que l'any d'inici de la guerra civil catalana acceptada per tots els historiadors fou l'any 1462, Joan Colom va néixer l'any (1462-48) 1414. No hi podem estar més d'acord i, per tant, hem de corregir les dades anterior en un any a l'alça. Segons Bilbeny, Colom va descobrir el Nou Món als 78 anys i es va morir als 92 anys d'edat.

Estem contents d'aquest canvi d'actitud del Sr. Bilbeny, ja que l'hem sentit dir que Joan Colom havia nascut l'any 1424 i que havia estat tonsurat al tenir només un any d'edat. Gràcies, doncs per la rectificació.

Deixant de banda l'argument definitiu de la mort de Joan Colom abans de l'any 1484 en mans del nostre consoci Sr. Antoni Soler i Parellada (veure article pàg. 9), hi ha molts altres raonaments possibles que demostren que aquesta identificació tan graciosa de

Joan Colom i Bertran amb Cristòfol Colom no és possible. La cosa se la complica el propi Sr. Alzina Bilbeny quan ens afirma a la pàgina 53 del seu llibre: “en Jaume Colom i Alòs va ser el segon almirall i virrei de les Índies”. Fins ara, abans que l’Editorial Proa ens resolgués el “debat històric”, en Jaume Colom i Alòs o bé Jaume Alòs i Colom, que és el mateix personatge, el teníem casat successivament amb Eulàlia de Vallseca i amb Violant de Soler i Vicens, per múltiple documentació incontestable. Com que també sabem que en Diego Colón (=Jaume Colom i Alòs segons Bilbeny), primer va deixar prenyada a na Isabel de Gamboa i després el rei Ferran el va fer casar amb Maria de Toledo, ara ja sabem que Diego Colón va estar casat tres vegades oficialment i una de paraula, com ens innova en Bilbeny a la pàgina 436 en el seu quadre genealògic dels Colom de Barcelona. Ja que el Sr. Bilbeny em cita a mi com un dels subministradors més fiables dels quadres genealògics de la família Colom de Barcelona-Cardona, els puc assegurar, amables lectors, que jo no hi tinc res a veure amb aquest “tripartit” i “una aventura” de Jaume Colom i Alòs.

Suposem que ens creiem totes aquestes fabulacions, de l’identificació de Diego Colón, fill de Colom, amb Jaume Colom i Alòs i, ves per on, ens assabentem de que el fill del gran almirall va morir el 26 de febrer de l’any 1526 a la Puebla de Montalbán. Però això ho deuria interpolar la censura, ja que tenim el testament d’en Jaume Colom i Alòs, escrit en català i, per tant molt més de fiar, que ens diu que era viu el dia 1 de Juliol de l’any 1528, i el molt dolent no ens diu res de la seva tercera i darrera muller la senyora virreina doña Maria de Toledo, ni dels seus nombrosos fills que va tenir amb ella! Fins i tot podria haver estat bigam segons les seves dades i dates! Jaume Colom i Alòs va morir segons els documents:”.... die venerdì quarta mensis february de anno a nativitate domini millessimo quingentessimo trigesimo sexto”(1536).

Parem la farsa i declarem solemnement que Jaume Colom i Alòs no va ser mai Diego Colón (fill), segon almirall de les Índies, i que Joan Colom i Bertran, pare de Jaume Colom i Alòs, no va tenir res a veure amb

Cristòfor Colom, el descobridor del Nou Món.

IN TE, DOMINE, SPERAVI NON CONFUNDAR IN AETERNUM

No sabem si la divisa que apareix en una caplletra del llibre dels privilegis de Colom, “In Te Speravi”, te res a veure amb el salm 70 de David de la Vulgata (o amb el Salm 71 de la Bíblia Hebrea), com va proposar Gerard Garrigue en el seu llibre, però estem segurs que els morts volen que la seva memòria, si més no, reposi en pau i que la seva vida es recordi en la veritat dels fets i amb justícia, per crua que sigui.

Des del Centre d’Estudis Colombins volem ajudar que l’ànima de Colom descansi en pau i voldriem que, en la commemoració del cinquè centenari de la seva mort, la veritat de la seva vida hagués guanyat a la censura, la difamació, la calúnnia i la confusió. Estem assedegats de veritat i per això, no podem ni devem tolerar els falsaris que vessen tones de confusió afegida a la biografia de Colom. Tampoc entenem a aquells qui ajuden als falsaris impenitents a divulgar la seves mentides malgirbades i que no suporten la més mínima anàlisi històrica seriosa. Menys encara si ho fan sota el lema “La història mai explicada, un debat històric ara resolt”. Què heu resolt impostors de la història? Què voleu aconseguir mentint com Judes moderns, apart de diners, com Judes?

Ens dol que en el nostre petit país, Catalunya, la confusió hagi arribat a aquest extrems i encara ens dol més que la cosa no vagi de baixa, sinó que augmenti amb el temps. En una altra època, en aquest país, el llibre “Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya” hagués estat acusat d’alta traïció a Catalunya per indigne, fals i mentider. Ara serà considerat com un simple “divertimento” intel·lectual capaç d’arribar a ser un best-seller de les llistes de “no-ficció” dels nostres diaris i revistes. Déu meu! Diran que és no-ficció. I també s’atreveixen a dir que és veritat. Són els temps de la Catalunya actual, en que ja no se sap si som una no-ficció de nació, sense, però, arribar mai a ser realitat.

EL CRISTÒFOL COLOM D'EN JORDI BILBENY. UNA TEORIA MÉS QUE IMPOSSIBLE

Per Joan Verdera

Voldria manifestar en primer lloc que com a periodista faig un programa setmanal a “Ràdio Èxit d'Eivissa i Formentera” anomenat “Parlem clar”, un fet que no deixa de ser una constant de la meua vida. De manera que aquí i ara li parlaré sense pels a la llengua al senyor Jordi Bilbeny. Per altra part, com diem a les Pitüses, tinc per molt segur que l'infatigable investigador colombí esmentat en el títol, respecte al Centre d'Estudis Colombins de Barcelona, ens “fa més mal que una pedregada”.

I una altra cosa, fora de Catalunya, cap investigador no pren en consideració les teories d'en Bilbeny de manera seriosa. Si de veritat vol fer-se un favor a ell mateix i a la noble causa de trobar el “Colom català”, quelcom li hauria de fer entendre que ho deixi anar i reconegui públicament que s'ha equivocat de totes, totes.

En Cristòfol Colom no és una perdiu marejada, sinó que a hores d'ara ja se sap molt bé, per part d'historiadors i investigadors honestos, fiables, científics i seriosos qui no podia ser el Descobridor d'Amèrica. Li repeteixo senyor Bilbeny: encara no sabem de manera exacta qui era En Colom, però sí tenim clar qui no podia ser. I el seu Colom, senyor Bilbeny, “no té ni cara ni ulls”, que també diem a Eivissa.

UN DESCOBRIDOR DE NOM CRISTÒFOL I NO JOAN

Mai he pogut entendre a l'admirat Luis Ulloa i Cisneros [*El pre-descubrimiento hispano catalán de América – Xristo-Ferens Colom, Fernando el Católico y la Cataluña Española*, Maisonneuve Frères Editeurs, París, 1928] en els intents de, basant-se en suposicions i no en cap document, que el Cristóbal Colón dels arxius castellans era en realitat Xristo-Ferens o el seu equivalent Juan Bautista.

Però les coses son com son i no d'una altra manera. L'enigmàtic navegant a Lisboa, ja abans d'arribar a Castella a darrers de l'any 1484, era conegut com a Cristoval Colon [Carta del rei Joham II de Portugal al futur descobridor, datada a Avis, 20 de maig de 1488, conservada a l' Archivo General de Indias, Sevilla]. En altres documents trobats a l'Archivo de Simancas podem llegir Cristóbal Colom i en altres Colomo o Colon, però sempre Cristóbal i no Juan o Joan. A més, l'historiador contemporani del navegant: Gonzalo Fernández de Oviedo, en totes les seves obres l'anomena Cristóbal Colom. Aleshores, sembla clar i definitiu que el llinatge de Don Cristóbal era Colom, català.

Però la fantasia de Luis Ulloa va anar molt més lluny quan ens parla del viatge que Danesos i Portuguesos feren a Islàndia i Groenlàndia (Thule) l'any 1476, i en el que hi va participar el nostre Cristòfol Colom [Còpia de Las Casas, Biblioteca Nacional, Madrid, Res.21, f. 7 i ss.]. L'esmentat viatge [Ulloa, pp. 321-323] va anar comandat pels capitans Pining i Pothorst i entre els tripulants apareix com a pilot Joannes Scolvus, documentat en una llegenda escrites per Mercator i Frisius en un globus de 1537 i conservat a Zerbst. En aquest globus hi ha dibuixat un estret i en la costa nord es pot llegir: “Quij populi ad quos Joannes Scolvus danus pervenit circa annum 1476.” Que el pilot de l'expedició es deia Joannes Scolvus i era danès no té volta de fulla, Però Ulloa, cregut no sé perquè que en Cristòfol Colom era Juan Bautista, no s'encomana ni a Déu ni a sa mare i comença a intentar lligar que Scolvus és lo mateix que Skolumbus, Scolubus, Skolnus, Skolno, Skolvi i així arriba a Colom. I d'acord amb les seves suposicions arriba a la conclusió de que el pilot de 1476 era, en realitat, Joan Colom. I no té ni una sola prova, però Bilbeny i molts altres investigadors contemporanis, per fer-ho venir bé, per poder lligar el descobridor amb membres d'una poderosa família de Barcelona, estan repetint una i altra vegada, sense proves, Joan Colom enlloc de Cristòfol Colom.

L'EDAT DE CRISTÒFOL COLOM

De totes les asenades –expressió molt corrent a Eivissa– que ha escrit Jordi Bilbeny sobre Colom, la que més m'ha regirat [*La Vanguardia*, 10-III-2006, *Vivir*, p. 5] és que el descobridor arribà a Amèrica als 78 anys d'edat... Com és possible que no tingui cap vergonya de dir-ho?

Jordi Bilbeny no pot desconèixer les proves antropològiques que de les suposades restes de Cristòfor Colom conservades a la Catedral de Sevilla, ha fet el Dr. Miguel C. Botella, cap del Departament d'Antropologia Física de la Universitat de Granada. Botella no s'ha cansat de dir i de repetir que els 150 grams d'ossos de Sevilla corresponen a un home que morí entre els 50 i 70 anys d'edat, més prop a aquesta darrer xifra. Per concretar-ho, a una conferència que va impartir a Palma de Mallorca el dia 21 d'octubre de 2004, i jo i era present, el Dr. Botella va dir: “Yo diría que tendría entre 50 y 70 años. Incluso me atrevería a aventurar que más cerca de los 60 que de los 50...”

Clar que el senyor Bilbeny i altres poden objectar que les restes de Cristòfor Colom no estan a Sevilla, sinó que a Santo Domingo. Doncs bé, si així fos, tinc per dir-li que el Dr. Charles W. Goff, de la Universitat de Yale, Connecticut, va estudiar les restes de la República Dominicana el mes de maig de 1459 –segons vaig trobar als arxius de Yale el mes de juny de 2004–, i va arribar a la conclusió que son d'un home que morí d'uns 60 anys d'edat.

I encara tinc un altra testimoni, que és el del Dr. Fernando Luna Calderón, recentment traspasat, conegut antropòleg dominicà i director del Museo de la Historia Natural, qui en conversació telefònica mantinguda el 3 de juny de 2005 també va dir-me que Cristòfor Colom va viure uns 60 anys. Així què, senyor Bilbeny, pensa que aquestos científics no diuen la veritat? Jo de vostè, i li dic amb el cor a la ma, so ha de fer mirar.

JORDI BILBENY HA FET UNA ENFEINADA PER NO RES

Jo puc estar d'acord amb en Jordi Bilbeny que en el tema de Cristòfol Colom, per raons d'Estat, polítiques i religioses hi ha hagut censura, falsificació i desaparició calculada de documents i moltes coses més per amagar que era un navegant súbdit del rei Ferran i originari d'algun territori de la Confederació Catalano-Aragonesa. Però no s'aguanta de peus mantenir que el primer viatge va sortir de Pals (Girona), perquè amb els estudis nàutics s'ha demostrat que és impossible, i no té cap prova de que el diari de navegació i el rol de tripulants son falsos. No en té cap ni una de prova d'això senyor Bilbeny.

I també ens vol fer creure que Cristòfol Colom era un príncep, príncep de què?; governador de Sicília, tal i com ens digué en una conferència al Centre d'Estudis Colombins, encara al carrer Montcada. Li dic en serio senyor Bilbeny: estic molt preocupat per vostè i per la gent que li dóna suport i comprensió en un tema delicat, enigmàtic i sobre el que vostè escriu i desbarra fins unes cotes mai vistes en el camp de la investigació històrica.

COLOM EIVISSENC

Vaig acabant, senyor Bilbeny. En la seva carta al Centre d'Estudis Colombins diu de manera textual: “... Això explica perquè quan un d'ells diu, sense cap mena de proves que en Colom és eivissenc no passi re”. I que vol què passi?

Jo dic i torno a dir que En Colom era membre d'una poderosa família d'Eivissa, gent coneguda en el món de la política i mercaders, ben documentats als arxius històrics d'Eivissa, que per força eren una branca d'una altra família Colom de Barcelona. I s'ha de tenir en compte que els Colom d'Eivissa arribaren a l'illa el segle XIV després de la conquesta per part del Rei En Jaume I.

I vostè parla de l'illa Margarita (sic) i la relaciona amb Margarida d'Alós. Miri, l'illa Margarita de Venèçuela, en realitat, i vostè ho sap però ho amaga, en el mapa de Juan de

la Cosa de 1500 està escrit Margalida i deixi de canviar noms a les seves conveniències. I és que l'illa Margalida del Carib i la situada a la costa N.W d'Eivissa, ses Margalides, tenen la mateixa forma i així ho certifiquen tots els cartògrafs consultats. Però com a Eivissa diem que “una orenella no fa estiu”, recordi que Cristòfol Colom va utilitzar molts de noms de lloc, topònims, de les costes de les Pitiüses per batejar accidents geogràfics que anava trobant en el decurs dels quatre viatges: *Galera, Camarí, Martinet, Anguila, Barbaria, Rates, Saona, Mata, Rama, Portus Magnus (Portmany), Vedella, Balena, Caragoler...*

Per altra part, En Colom, - i també els seus germans- a més de ser un home molt culte era, sens dubte, criptojuer [www.cristobalcolondeibiza.com]. Aquí i ara, senyor Jordi Bilbeny, jo sí tinc la teoria del “Colom eivissenc”, del Colom català d'Eivissa, que m'agrada molt dir, però vostè no té absolutament res de res. Deixi en pau al Centre d'Estudis Colombins i, repeteixo, so faci mirar.

CRISTÒFOR COLOM, PRÍncep DE CATALUNYA

Per Ernest Vallhonrat

El dijous 9 de març a Barcelona es va presentar el llibre *Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya*, de Jordi Bilbeny, editat per Proa. L'autor inicia el llibre amb aquestes paraules: “*Quan al 1988 em vaig proposar fer una novel·la històrica sobre en Cristòfor Colom i vaig començar a cercar la informació indispensable que m'hauria de guiar en aquella comesa literària (...) em vaig inquietar molt: no hi havia manera de quadrar les dades que em sortien al pas...*”

És evident que les dades de la seva proposta, són veritablement preocupants, si l'autor els presenta com a literatura de “no ficció” i pretén amb elles: “*explicar una història com mai s'ha fet*” (és cert, però per errònia), i espera: “*resoldre amb això un debat històric*”. De fet, lo que ha aconseguit és una

crítica argumentada per part d'estudiosos colombins, advertint als lectors la falta de rigor històric en el dit llibre, evitant la propagació d'errors i el possible desprestigi de les documentades tesis de Luis d'Ulloa i Salvador de Madariaga, sobre el gran navegant català Joan Colom, conegut per Cristóbal Colón.

El diari barceloní “La Vanguardia” l'endemà de la presentació del llibre, titulava: “Redescubriendo a Colón “ amb el subtítol: “Un libro situa al navegante en el seno de una familia noble de Barcelona” i en el text, destacava aquestes paraules: “Bilbeny dice que Joan Colom descubrió América a los 78 años, teoría radicalmente rebatida por otros estudiosos colombinos”. Encara que l'article de la periodista Rosa M. Bosch, està tractat amb claredat i respecte aquest, va motivar la resposta, més que irada, de l'autor del dit llibre, en la Web de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya www.histocat.com, És preferible ignorar les expressions que utilitza..

El fet històric és que Cristòfor Colom, el 20 de maig de 1506 va morir a Valladolid “*a la edad de 70 años poco más o menos*”, segons va deixar escrit Andrés Bernáldez, el capellà de Los Palacios, (Sevilla), amic de l'Almirall qui li va acollir en la seva pròpia casa en diverses ocasions. El Descobridor, doncs, hauria nascut al any 1436. Bilbeny diu que quan Colom comptava 78 anys d'edat va descobrir el Nou Món el 1492. Si així fora, el gran navegant hauria nascut el 1414, comptant ni més ni menys que 92 anys d'edat al seu traspàs el 1506.

Només la dada exposada desqualifica la proposta de Jordi Bilbeny per considerar el seu treball com de “no ficció”, però hi ha molt més. Com a exemple, exposaré un tema molt elaborat que presento en el meu llibre *Colom, súbdito de la Corona de Aragón*. Es tracta de Beatriz Enríquez d'Arana, l'amant de Colom i mare del seu fill Hernando, personatge documentat en els Protocols Notarials de Còrdova i altres documents:

1488 - El 15 d'agost neix a Còrdova el seu fill natural Hernando, fruit dels amors il·lícits entre Beatriz i Colom.

1492 – El 3 d'agost l'Almirall emprèn el seu primer viatge a les Índies, deixant al seu fill primogènit Diego, de 14 anys d'edat i Hernando, de 4 anys, a l'atenció de la seva amant Beatriz Enríquez d'Arana. En aquest viatge va anar amb Colom el cosí de Beatriz, Diego d'Arana, actuant com a algtzir de la flota i el capità que la comandava. L'Almirall ho havia posat en aquest càrrec per qüestió de fidelitat, anant com el seu avançat.

1498 – El 30 de maig, en el tercer viatge de Colom, parteix de Sanlúcar de Barrameda, una flota de sis naus, anava el jove Pedro d'Arana, nebot de Beatriz Enríquez, com a capità d'una de les naus.

1506 – El dia 19 de maig, Cristòfor Colom signa a Valladolid el codicil del seu testament, un dia abans de la seva mort, en el que ordena Diego el seu primogènit i hereu: *“E le mando que aya encomendada a Beatriz Enríquez, madre de don Fernando, mi hijo, que la probea que pueda bevir honestamente, como presona a quien yo soy en tanto cargo. Y eso se haga por mi descargo de la conçiençia, porque eso pesa mucho para mi ánima. La razón d'ello non es liçito de la escribir aquí...”*

Observem que Colom diu a Beatriz “la mare del senyor Fernando, el meu fill”, però no diu la meua esposa. Aquestes evidències documentades, no els accepta l'autor del *Colom, Príncep de Catalunya*, de manera que, intentant novament “quadrar les dades que li surten a l'encontre”, en la pàgina 394, confon el primogènit portuguès Diego amb el fill natural cordovès, Hernando. Bé, doncs, aquestes dades el senyor Bilbeny les transforma en el següent paràgraf i és queda tan ample. Vegeu:

“Llavors, si el fill portuguès d'en Colom es deia Ferran, ¿com podem donar sentit que les cròniques exposin que el Descobridor va venir a Espanya des de Portugal, amb el seu fill Jaime? (per Diego) i continua:

“Fa anys que els historiadors de la niçsaga barcelonina dels Colom i de la descoberta catalana d'Amèrica investiguem i discutim l'entorn dels fills de Cristòfor Colom. Els estudiosos oficials, plens de candor i sense saber destriar un retoc censor d'un fet

històric autèntic, diuen –com hem vist- que, en Colom és va casar vers al 1479, a Portugal amb una dama noble anomenada Felipa, de la qual va tenir un fill, dit Jaime (Diego). Així, quan el Descobridor arriba a la cort dels Reis Catòlics, al 1485, el seu fill tindria, segons ells, entre 5 i 7 anys. Mentre que durant la seva estada –exposen amb idèntica innocència- a les terres andaluses, naixeria en Ferran d'una relació amorosa mantinguda amb una cordovesa de nom Beatriz”.

Mes endavant en la pàgina 396, explica: *“A més a més, com he indicat, el nom “Ferran” no es troba entre els Colom-Bertran ni entre els Urgell i molt menys entre els noms de la inventada parentela cordovesa dels Enríquez de Harana”* No ens estranya que no el trobi, ja que la línia de la seva recerca és infructuosa.

Diffícilment és pot acceptar amb serietat aquesta insòlita proposta bilbenyana.

RÈPLICA A UN INVESTIGADOR DESPISTAT

Per Manuel Bestratén i Sabaté

Causa sorpresa i malestar que un antic soci del prestigiós Centre d'Estudis Colombins de Barcelona, sigui capaç d'estendre una tesi tan estrafolària com que el gran navegant i descobridor d'Amèrica, Joan Cristòfol Colom va descobrir el Nou Continent a l'edat de 78 anys i que sense proves feaents digui que era de Barcelona i que el segon cognom era Beltran.

Precisament, si a alguna conclusió han arribat avui tots els investigadors solvents, contraris a la tesi genovesa, és que el Colom descobridor va morir a Valladolid el 20 de maig de 1506, a l'edat de 70 anys, com ens diuen, entre d'altres, el cronista Andrés Bernáldez -amic de l'Almirall que el va allotjar fins i tot a casa seva-, Alexandre Humboldt, Washington Irving, José Maria Asensio, Emilio Castelar (quan era director de la Real Acadèmia de la Història),

Fernández de Navarrete, etc. També ho pensem així la majoria dels investigadors del Centre d'Estudis Colombins.

Així, doncs, i contràriament al que subscriu la tesi oficial genovesa, que situa el naixement de Colom l'any 1451, l'any de naixement de Cristòfor Colom hauria estat el 1436.

Ara bé, aquesta nova teoria del senyor Jordi Bilbeny que ens diu que Joan Colom va descobrir Amèrica a l'edat de 78 anys i que, en conseqüència, va morir als 92 anys, que era de Barcelona i que s'anomenava Joan Colom Bertran, al meu entendre no te cap ni peus. Per a mi és simplement una "boutade" llançada amb l'únic desig de cridar l'atenció i de passada, amb la publicitat que això comporta, vendre algun llibre, que sempre va bé...encara que això sigui un descrèdit lamentable per a la teoria de l'origen català de Cristòfor Colom.

Quan a la tesi que jo mateix estic investigant sobre la possibilitat que Colom fos de Tortosa, la mantinc i espero demostrar-la a no molt tardar, si bé no podem aportar el certificat de naixement del nauta ja que fins al Concili de Trento de l'any 1545 no va existir d'una manera general i oficial el registre parroquial de naixement que després va funcionar normalment fins el 17 de juny de 1870.

FRA BERNAT BOÏL: INTERROGANTS I RESPOSTES

Per Josep Maria Prunés O.M.

Fra Bernat Boïl, l'eclesiàstic que va anar al segon viatge colombí com a cap del primer grup evangelitzador, ha estat una figura maltractada per la historiografia, en el sentit de que no ha estat sempre considerat pels historiadors amb prou rigor. Aquesta mena de "maltractament" creiem que pot atribuir-se a diversos factors: d'una banda, no sempre s'ha revisat acuradament la documentació sobre ell existent; de l'altra, Boïl ha estat biografiat massa sovint des d'actituds ideològiques prèvies molt accentuades; finalment, entre els qui sobre ell han escrit s'ha donat una mena de mútua ignorància que ha contribuït igualment a empobrir l'estudi del personatge.

Examinarem a continuació alguns interrogants sobre ell, encara que no sempre podem tenir una resposta prou categòrica i segura per a cada interrogant.

Quants Bernats Boïl hi va haver? Diversos autors havien parlat de dos germans o bé d'oncle i nebot, fins i tot en un determinat moment es parla de tres Boïls: un de benedictí, un de mínim i un de franciscà. De fa temps està clar i és indubtable que era un i el mateix el que va ser ermità de Montserrat, el Vicari General dels mínims a Espanya i el qui va anar com a missioner a Amèrica.

On i quan va néixer? Catalunya (Tarragona, Lleida)? Aragó (Tarassona)? València? Amb més o menys fonament, tothom trobava motius per a defensar la seva teoria respectiva. Avui el lloc ens és conegut per un acte registrat a la Cancelleria de Joan II; es tracta de l'habilitació notarial de Bernat Boïl emesa l'any 1461, a la qual consta com *oriundum loci de Çaydino*, val a dir del poble de Saidí, a l'Aragó, a la franja de Ponent, bisbat de Lleida. La seva data de naixement continua essent insegura; normalment se'l tenia per nascut vers l'any 1445; podem pensar que per poder exercir de notari l'any 1461 devia ser nascut uns anys abans, vers 1440.

On va estudiar i quan va rebre ordres menors? Això continuem ignorant-ho; sabem que l'any 1475 firma un instrument dient-se "clergue de la diòcesi de Lleida", però lamentablement els registres d'ordenacions d'aquella diòcesi, si hi eren, devien perdre's per l'incendi que patí l'arxiu diocesà durant la Guerra de Successió. Estar ordenat de menors li havia de servir per a rebre l'any 1479 la rectoria de Maó.

Des de quan està en relació amb la família reial? Normalment se'l considerava criat amb el rei Ferran el Catòlic, com una mena de patge, però això sembla poc probable, atenent a la diferència d'edat entre un i altre. És segur que l'any 1473 ja estava en "l'òrbita reial", ja que llavors va intervenir com a testimoni en una donació a Barcelona i es presenta com a secretari del reverendíssim Arquebisbe de Saragossa; l'Arquebisbe era en aquell temps Joan d'Aragó, fill natural del rei Joan II. També a aquest temps cal referir l'amistat de Boïl amb l'arxiprest de Daroca Pedro Zapata, que era *camerarius major* de l'Arquebisbe. A finals de l'any 1475 ja trobem a Boïl com a secretari del rei Ferran (rei de Castella i Sicília) qui l'envia a negociar amb els francesos. L'any 1479, quan Ferran puja al tron d'Aragó, agafa igualment a fra Bernat com a secretari.

Quins fets propiciaren la seva "conversió", ja que l'any 1481 el trobem d'ermità a Montserrat? Potser algun fet relacionat amb la seva intervenció en la repressió de la rebel·lió del marquès d'Oristano (Boïl hi va anar com a comissari reial)... O simplement un procés interior de canvi (Geroni Münzer dona com a motivació: *taedio saecularis vitae...*) En qualsevol cas o a Boïl se li aprecià una vàlua personal incomparable o bé devia tenir unes influències importants, perquè molt aviat el trobem convertit en prior dels ermitans.

Essent ermità a Montserrat, era benedictí? Aquí la resposta ha anat evolucionant, i a vegades en un mateix historiador (només cal considerar el cas del cardenal Albareda), d'un "segur que sí" a un "potser no" per acabar en un "no ho va ser mai". De la documentació de l'època en resulta que a finals del segle XV es podia ser ermità a

Montserrat sense pertànyer a l'Orde de Sant Benet. Serà amb els monjos vinguts de Valladolid i sota l'impuls de García Jiménez de Cisneros que els ermitans esdevindran veritables monjos benedictins. D'altra banda, pensant en el seu ingrés posterior a l'Orde dels mínims, cal remarcar que mai s'ha trobat cap document referit a Boil que doni raó de un veritable trànsit d'un Orde a l'altre.

Un interrogant que ens resta per aclarir és quina relació tenia amb Prades. Només sabem que vers 1484 havia perfilat un projecte eremític (“d'ermitans pobres”) a les muntanyes de Prades, probablement on avui es troba l'ermita de la Verge de l'Abellera, per al qual contava amb l'ajut del seu amic Joan Ramon Folc III, comte de Cardona i Prades. No ens consta, però, que aquell projecte arribés a fer-se efectiu.

També queden punts per aclarir en relació a la traducció que fra Bernat va fer del llibre *De religione* de l'abat Isaac de Nínive (traduït del llatí a l'aragonès, no al català com algú ha escrit). Impresa, segons el Pare Baraut, a Saragossa el 1489, l'obra porta l'estrany colofó *Apud sanctum Cucufatum Vallis Aretanae*, normalment interpretat com referint-se a l'abadia de Sant Cugat del Vallés com a lloc on el nostre ermità va acabar d'enllestir la traducció. A hores d'ara ningú no ha pogut realment aclarir, tot i que no han faltat explicacions curioses, què significa el “Aretanae”. Es conserva un exemplar manuscrit del text a la Biblioteca de Palacio de Madrid, tot i que recents estudis semblen apuntar a considerar-lo una copia posterior treta del mateix incunable.

Qui era el seu padrí a Roma? La pregunta sorgeix perquè l'any 1484 arriben al rei Ferran notícies de que el Papa volia atorgar a Boil el bisbat de Patti, a Sicília; com era d'esperar, el rei reaccionà negativament, tot declarant que esperava que ni el Papa ni ningú voldria prendre una vital decisió sense el seu consentiment. Qui pretenia afavorir Bol a Roma? Suárez Fernández assenyalava cap a Giuliano della Rovere (el futur Papa Juli II), però potser podrien adduir-se altres noms més propers: Margarit, Borja...sense descartar la influència que poguessin tenir

altres purpurats hispans com el mateix Pedro González de Mendoza.

Quin paper juga Boil en els intents de reforma de Montserrat? El que sabem de cert és que la seva intervenció va ser important, ja fos col·laborador, inductor o impulsor. Fins i tot de la documentació se'n pot inferir una certa radicalitat (“demasiá”) per part de Boil.

Quan va ingressar als Mínims? Una resposta tradicional situava el canvi amb motiu de la missió negociadora a França de 1486 amb Joan Marimón, orientada a aconseguir el retorn al rei d'Aragó dels comtats de Rosselló i Cerdanya. Però difícilment podia haver-se produït l'ingrés abans de la tardor de 1490 (a l'estiu encara firmaria una carta des d'Angers com a prior dels ermitans). Al 1492 ve a Espanya a introduir-hi l'Orde mínim com a Vicari General per les Espanyes de Sant Francesc de Pàola. Les primeres fundacions varen ser l'ermita de Sant Cebrià d'Horta a Barcelona (que no va prosperar) i la de la Mare de Déu de la Victòria a Màlaga.

Per què va ser elegit com a cap de la missió evangelitzadora a Amèrica en el segon viatge colombí? Aquí s'han donat tot tipus de respostes, des de la qui el considera purament una mena d'espia del rei Ferran, fins a qui ho interpreta no com una qüestió de confiança personal, sinó de confiança feta al nou Orde dels Mínims (que per la seva novetat no arrossegava encara inobservança), passant per qui hi adverteix la pretensió d'allunyar Boil de Montserrat en el moment en que García Jiménez de Cisneros i la resta de monjos de Valladolid estan endegant la reforma del monestir. Personalment considero que Boil juga un doble paper, de missioner i de polític; com a prior dels ermitans tenia una certa experiència en la conducció d'un grup d'eclésiàstics, com a diplomàtic la tenia prou adquirida en la vigilància dels afers de govern secular. És molt significatiu que quan fra Bernat vol retornar a Espanya al·legant que l'empresa missionera no avança per la dificultat d'entendre's amb els indígenes i que, a més, no es troba bé, els Reis li contesten que per poc que pugui aguantar, que ja trobarà manera de fer-se

entendre d'aquells pagans que cal portar a la fe i que la seva estada a Amèrica és molt útil tan per a això com per a "altres coses".

Quins religiosos varen anar amb fra Bernat Boïl a Amèrica? Una tradició parla de 12 monjos de Montserrat, altres es refereixen a que van ser preveres seculars. Certament no deixa de ser curiós que ni d'uns ni d'altres ens hagi quedat ni un sol nom. Personalment encara trobo satisfactori l'article escrit fa una colla d'anys per Pedro Borges que dona noms de 3 franciscans de l'observança (Rodrigo Pérez, Joan de la Deule, Joan Tisin), un ermità jeroni (Ramon o Roman Pané), potser un parell de mercedaris (Juan Solórzano, Juan Infante; això Ybot ho havia descartat) i un fray Jorge de dubtosa adscripció (podria ser un mercedari o, segons Fita, un comentador de l'Orde de Santiago).

Un altre qüestió poc clara son els motius de desavinença amb Colom. Les respostes son diverses, però massa vegades polemitzades i mediatitzades per la mateixa polèmica: Boïl indigenista contra un Colom cruel que maltractava els indígenes, Boïl rigorós contra un Colom massa benèvol amb els indis, Boïl defensant la justícia contra un Colom sense principis, l'Almirall un home d'una peça combatut per un Boïl intrigant i ambiciós... S'ha dit que les dificultats es plantegen quan Colom mana penjar un aragonès, altres assenyalen que es donaren quan Colom va fer construir una presa i va posar a treballar a tot bitxo vivent, inclosos alguns "hidalgos". Contra Colom el frare feia servir l'entredit i Colom, com a contrapartida, tallava el subministrament de queviures als religiosos. La cosa no està clara. Potser la teoria més assenyada és la que va exposar en la seva tesi doctoral (sobre el viatge colombí) la professora Mª Montserrat León Guerrero que situa els conflictes importants no tan amb Cristòfor Colom com amb els seus germans Dídac i Bartomeu. Efectivament, sabem que quan l'Almirall marxa a explorar les costes de Cuba l'abril de 1494 deixa un Consell de Govern amb Dídac al davant (i amb Boïl com a un dels membres). Molt probablement amb Dídac Colom i amb Bartomeu (que va arribar llavors amb títol de "Adelantado") varen tenir els conflictes forts Boïl i Pere

Margarit, de manera que varen retornar a Espanya, amb altres descontents com els llancers, sembla que en les mateixes naus en les quals havia arribat Bartomeu Colom. Una carta dels reis catòlics a Colom de juny de 1495 podria referir-se perfectament a aquests conflictes.

Retornat a Espanya, Boïl va treballar a Roma a favor de l'Orde dels Mínims i un temps després va reprendre la seva activitat diplomàtica en negociacions entre el Papa Alexandre VI (el Papa Borja) i els Reis Catòlics; també va ajudar l'Arquebisbe de Toledo (el futur cardenal Cisneros) en algunes gestions a Roma, probablement relacionades amb la fundació del que amb el temps seria la Universitat d'Alcalà.

Per què se li atorga l'abadia de Sant Miquel de Cuixà? Aquí les respostes son diverses i cap d'elles desassenyada: era una retribució final pels serveis prestats durant tan temps a Ferran el Catòlic; era una manera que va trobar Ferran de tenir una persona de confiança en aquells territoris de pocs anys tornats al seu domini; era potser una manera d'allunyar-se dignament dels mínims en el moment en que aquests estaven passant del primitiu eremitisme a un caire més cenobític o potser perquè fra Bernat estava essent massa deixat de banda; era una manera de impulsar la reforma d'aquell monestir mitjançant una persona prou experimentada en aquesta tasca... Creiem que la primera és la resposta més encertada i clara (de fet, el rei Ferran li hauria promès una retribució similar molt temps abans), tot i que potser no és exclusiva.

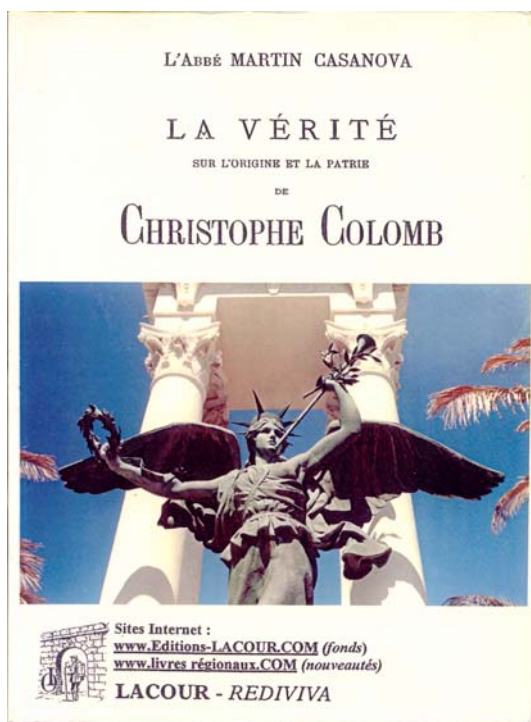
Quan va morir fra Bernat Boïl? Una antiga resposta situava la mort l'any 1520. Una altra, menys coneguda, el feia morir màrtir a Andalusia vers el 1500 (!). No coneixem cap document coetani que ens pugui ajudar a datar la seva mort. El fet de que en l'Abaciologi de Cuixà consti com a nou abat comendatari Jaume Serra l'any 1505 pot amb bon criteri suggerir que la mort de Boïl s'hauria produït poc temps abans. Si hi va viure fins a 1520, es fan molt estranys aquests 15 anys de silenci total en un personatge de vida usualment tan moguda.

Bibliografia

CRISTÒFOL COLOM DE CALVI

Per Francesc Albardaner i Llorens

Les teories sobre la nacionalitat de Cristòfol Colom són tantes i tan variades com àmplia i abundant és la bibliografia sobre aquest personatge. No podien faltar, doncs, partidaris de la nacionalitat francesa del descobridor del Nou Món, encara que en trobem a faltar molts més dels apareguts fins ara, ja que Colom i, si més no, el seu germà Bartomeu Colom, varen tenir un lligam força estret i important amb les corts franceses i provençals de Lluís XI i de René d'Anjou. No hem d'oblidar tampoc la seva estreta relació amb l'almirall Guillaume de Casenove-Coullon, de qui, segons Hernando Colom n'eren parents.

Per les nostres mans han passat estudis seriosos com l'escrit per Michel Smaniotto sobre les famílies Colom i Soler de Burdeus en els segles XIII i XIV, en el que també parla dels Casenove. L'autor, tot i que

reconeix que li hagués agradat poder trobar alguna relació entre aquestes famílies i Cristòfol Colom, la seva honestedat científica l'obligava a declarar que no ho va aconseguir. Tot i així, aquest treball mecanoscrit, que es guarda a l'arxiu històric municipal de Burdeus, demostra, de manera irrefutable, l'importància de la família Colom d'aquesta ciutat a l'edat mitjana, així com el fet de que el cognom Colom, acabat amb "m", no era un cognom exclusivament català, sinó que estava estès per tot el sud de França, des de la Provença fins a la Gascunya. Malauradament aquest historiador i amic, que continuava treballant en aquest tema, va morir fa dos anys, malgrat la seva joventut.

LA TEORIA DE L'ABBÉ MARTIN CASANOVA: COLOM NASCUT A CALVI

Parlant d'una teoria sobre la nacionalitat "francesa" de Colom, per força hem de fer esment de la teoria de l'origen cors de Colom promoguda per l'abbé Martin Casanova en diversos articles periodístics i sobretot en el llibre "La Verité sur l'origine et la patrie de Christophe Colomb" (1877?). Hem posat entre cometes l'origen francès, ja que el llibre vol demostrar precisament que Colom va néixer a la vila de Calvi, a l'illa de Còrsega, quan aquesta illa estava sota el senyoriu de Gènova o més exactament de la

Banca de Sant Giorgio. Per tant, si Colom era nascut a Calvi al segle XV, era de nacionalitat perfectament genovesa, ja que la vila de Calvi era considerada el que en la història catalana en diríem “un carrer de Gènova”, com Mataró ho fou de Barcelona, entre altres viles i llocs de Catalunya. Per tant, nosaltres entenem que quan el prevere Casanova defensava que Colom va néixer a Calvi, estava defensant la pàtria genovesa de Colom, encara que fos “extramurs” de la pròpia ciutat de Gènova.

Per tantes altres raons a nosaltres ens sembla evident que la cultura corsa no té res a veure amb la francesa, sobretot en l'època del descobridor. Volem comentar als nostres consocis que l'editorial francesa Editions Calvi: *Calvii natum Columbum*. La data de naixement de Colom pel pare Casanova seria la de 1441. Pocs arguments més es poden trobar en aquest llibre a favor del naixement de Colom a l'illa de Còrsega, però en canvi mereixen el nostre interès tota una sèrie de retrets que fa aquest escriptor a la ciutat de Gènova. Concorda amb Lluís Ulloa en dir que les cartes al Banc de Sant Giorgio són falses i ens assabenta de que l'obra de Giustiniani, bisbe de Nebbio, denominada *Psalterium*, fou perseguïda i destruïda per ordre del govern de Gènova ja que induïa a error.

Lacour de Nimes va reeditar l'any 1996 aquest llibre dins de la seva col·lecció denominada Rediviva, fet que ens ha permès poder tenir un exemplar. (El cost és de 9 Euros i cal contactar aquesta editorial a la següent pàgina web: [www. Editions-Lacour.com](http://www.Editions-Lacour.com).)

Aquesta teoria de ser Colom nadiu de la vila de Calvi, va sortir publicada en diferents articles del “Messenger de la Corse” els anys 1873 i 1874, articles que foren la base del llibre publicat, en llengua italiana originalment, l'any 1877. Per demostrar que a Calvi hi va viure una família Colombo, l'autor cita documents que parlen de diversos personatges Colombo, moradors a Calvi, però, malauradament, es tracta de casos de persones del segle XVI o posteriors. Com a gran document demostratiu es parla d'un document trobat pel Sr. Pierre Giubega que diu que en el districte de la parròquia de Sant Joan Baptista de Calvi, en una casa del carrer del Filo, hi vivien, l'any 1546, Antonio Colombo, Filippo Colombo i la seva esposa i una tal Brigitte Serra.

A part de que l'autor diu trobar una tradició oral que afirma que Colom fou nascut a Calvi, tradició que fins hi tot recordava Napoleó en els seus temps de presó, la prova més important és el fet de que un historiador contemporani de Colom, el pare Denis de Corte va deixar escrit en les seves memòries manuscrites, que es conserven a Corte i a

Recomanem a tots els nostres consocis la lectura d'aquest llibre i també encoratgem a aquells que puguin viatjar a la vila de Calvi a Còrsega, que visitin les ruïnes de la casa de Colom al carrer Colombo, abans denominat “del Filo”, i el monument amb el bust de Colom situat sobre una proa pètria. Les fotografies que adjuntem ens han estat facilitades gentilment per Ramón Riu i Maite Yarritu, fruit d'un seu viatge recent a la vila de Calvi.

